

NIO SPANSKA POETER

i tolkning av Lasse Söderberg

INLEDNING

Man kan, om inte annat så för lättöverskådlighetens skull, dela upp den spanska poesin efter inbördeskriget i två divergerande huvudlinjer: en neoklassicistisk och världsfrånvärd, en realistisk och ansvarsmedveten. Mellan dem kan man placera en tredje, mindre särloppande linje: den religiösa, existentiella. I det här sammanhanget är det naturligtvis den realistiska och ansvarsmedvetna som intresserar oss. Det är inom den en förnyelse har kunnat ske: en förnyelse i samhällskritisk och medmänsklig anda vars litterära värde visserligen kan diskuteras ibland, men som under alla förhållanden har hindrat spansk poesi från att dö av förkvävning.

Det är inte fråga om någon rörelse med klart avgränsat program. Det enda gemensamma är själva utgångspunkten: den historiska människan. "Jag tror på en poesi skapad utifrån människan och för människan, en poesi radikalt engagerad i tiden och i tidshändelserna. Jag tror inte på det tidlösa, inte

ens på konstens tidlöshet." Orden är Angel Gonzalez' men kunde lika gärna ha yttrats av snart sagt vilken yngre poet som helst i Spanien. Hellre än att dröja kvar i steril formdyrkan och lönlöst begrundande av det egna jaget söker de en poesins gagnbarhet, ett sätt att nå ut över orden och därmed sig själva, att finna vägen till en annan publik än den borgerliga. "Poesin tjänar framför allt kollektivets ädlaste mål", säger Gabino Alejandro Carriedo. Och Ramón de Garciasol: "Jag är med dem som arbetar och sliter, inte av ekonomiska skäl, men av mänskliga." Sådana deklarationer är legio. Om litteraturen, om poesin har något existensberättigande är det som uttryck för "det stora flertalet", för folkets förstummade massa.

Det är naturligt att dessa poeter hyser en viss aversion — inte alltid genomreflekterad — mot den symbolistiska traditionen och dess tro på den rena poesin. De avvisar nästan all den poesi som skrevs under åren närmast före inbördeskriget, en

period som ju brukar anses särskilt blomstrande i lyriskt hänseende. García Lorca betraktar de således ofta som alltför utstuderad och insmickrande, den tidige Alberti som alltför briljant, Jorge Guillén som alltför artificiell. Hos Juan Ramón Jiménez finns kontentan av allt det de föraktar och motarbetar i poesin: fördrömdheten, esteticismen, subjektiviteten. Som ett orubbligt föredöme i sin djupa smärtfyllda humanism ter sig i stället Antonio Machado. Hans inflytande kan spåras bakom praktiskt taget allt som skrivs i Spanien idag. Några poeter i landsflykt har också väckt gensvar: det gäller Rafael Alberti, Luis Cernuda, i någon mån också León Filipe.

Poeternas klara, ofta utmanande engagemang har vuxit fram etappvis, i mer eller mindre påtaglig anslutning till de politiska väderskiftningarna. De första ansatserna blev tydliga ungefär samtidigt med axelmakternas sammanbrott som ju också innebar ett bakslag för Franco-regimen. 1944 publicerade Dámaso

Alonso, en diktande litteraturprofessor, *Hijos de la ira* (Vredens söner) som starkt bröt av mot den då dominerande neoklassicistiska förkonstlingen. Det gjorde också en annan bok som publicerades samma år och som hade en mera lågmäld och kanske varaktigare effekt: Vicente Aleixandres *Sombra del paraíso* (Paradisets skugga). Vid denna tid startades också ett litterärt magasin, *Espadaña*, som skulle komma att bli den sociala poesins främsta språkrör med Victoriano Crémer och Eugenio de Nora som ledande namn. Nära lierad med dem var Gabriel Celaya, broderskapets mest översvallande sångare, för vilken poesin var "ett sätt bland många andra för att förändra världen", en formulering som ju inte bör låta en marxist främmande.

Efter 1951, då arbetarklassen för första gången efter kriget skred till direkt aktion (transportstrejken i Barcelona som raskt gav upphov till strejker också på andra orter) och föranledde Franco att omforma sin regering, tycks den litterära realismen ha stabiliserats och breddats samtidigt som realistiska tendenser blev märkbara också inom film och teater. Poeter som Blas de Otero,

José Hierro, Angela Figuera Aymenrich tilldrog sig uppmärksamhet för sin allvarsdiga, medkännande poesi.

1955 slutligen kan betecknas som ett gränsår. Då publicerade Celaya och Blas de Otero sina mest genomgripande diktsamlingar och manifesterade sig som en ny generation, både politiskt (studentupplöppen i Madrid som året därpå upprepades med större eftertryck) och kulturellt. Det var en generation som var för ung för att ha deltagit i inbördeskriget, men som hade fått utstå alla dess konsekvenser och hos vilken stridsvilligheten var större, protesten frimodigare, i allmänhet mindre pessimistisk än hos de äldre. Det är denna nya generation — den intellektuella och den industriella — som nu oavbrutet bereder Franco bekymmer.

Poesin har kanske bättre än någon annan genre speglat de pyrande revoltstämningarna, den smygande otillfredsställelsen i dagens Spanien. Det beror nog till en del på att poesin, som nästan alltid är en minoriteternas konst, ofta har behandlats mindre strängt av censuren. Men å andra sidan händer det också att censuren av olika skäl plötsligt stramas till, som fallet tydligen är i dessa dagar. *Pido la paz y la palabra*, Blas de Oteros diktsamling från 1955, får inte utges i någon ny upplaga. En ung poet, Carlos Alvarez, har inte bara fått samtliga sina diktsamlingar förbjudna, utan dessutom åtalats för dem. Det finns också poeter av ett mera

propagandistiskt slag, vilkas verk cirkulerar i hemlighet och inte bara bland intellektuella. Ett exempel är Marcos Ana, som har suttit i fängelse i tjugotvå år och nyligen frigivits.

Kanske kan man beklaga en viss brist på nyskapande idéer, långtgående projekt och djärva ambitioner i den unga spanska poesin. Det finns en konformism i den som inte är mindre beklagansvärd än den symbolistiska: man kan skriva om frihet på samma betänkliga sätt som man tidigare skrev om rosor. Men hos några nya poeter som Jaime Gil de Biedma, Carlos Barral och José Angel Valente, kan man också notera tendenser till återvunnen, mera erfarenhetspräglad individualism. Och en begåvad ung poet som Jesús López Pacheco medger att hans kritiska realism kan verka "skrikig" men ursäktar sig med att "i Spanien måste man lägga band på sig för att inte skrika". De pressande yttre problemen gör att för Pacheco och hans gelikar ingen annan väg än den samhällskritiska, revolterande, medmänskliga tycks stå öppen. "Min etik? Säg sanningen. Och om det är omöjligt, åtminstone bita handen som täpper till munnen på mig. Och tänka så litet som möjligt på vad som kan hända mig efter att jag har bitit handen. Jag tror att denna etik också är många andra unga spanska författares. Jag känner mig inte alls ensam." Så talar en poet i Spanien 1963.

Andraitx, april 1963.

SJÄLVKRITIK

Undertecknad erkänner sej skyldig till att Gösta Fribergs dikt Imperatorer felaktigt tillskrevs Eva Wichman i nummer 2, 1963.

Tiburtius Johansson
Auktoriserad syndabock

Jesus Lopez Pacheco

JAG LÄGGER HANDEN PÅ SPANIEN

Jag lägger handen på Spanien och svär
att aldrig skriva Spaniens namn förgäves.
Om jag en dag gör mig skyldig till mened
mot Spanien och dess folk:
hugg handen av mig.

TILL MACHADO

Jag tog ett pappersark och lade det
på en diktsamling av Machado.

— Machado, min vän,
jag ber dig överse med att du måste
dela detta fängelse med mig,
men du är så lik en flod,
alla dina dikter är som vatten,
du är äldre än jag och vet
så mycket om kärlek, om köld,
om rädsla och fasor,
du älskade allt så innerligt
och du var trött
och förresten är det trist att vara
ensam i fängelset, utan Machado.

Jesús López Pacheco
född 1930 i Madrid. Debuterade 1953 med *Dejad crecer este silencio* (Låt denna tystnad växa), som följdes av *Pongo la mano sobre España* (Jag lägger handen på Spanien), censurförbjuden men utgiven i Italien 1961, och *Cantos del amor prohibido* (Den förbjudna kärlekens sånger) 1961. Pacheco har också utgivit en roman, *Central electrica* (1957).

Miguel Hernández

FÄNGELSERNA

I.

Fängelserna krälar i världens fukt,
följer domstolarnas mörka väg:
de söker en människa, de söker ett folk
att förfölja, sluka, svälja ner.

Man ser inte och hör inte metallens plåga,
det snyftande järnet som trampas ner och bespottas,
det gråtande svärdet som läggs på domare
av dyig cement.

Under fängelset, jämmerns fabrik,
tårarnas vävstol som inte får vara ofruktbar,
hatets och hoppets käril, där
framställs, vävs och dränks det.

Mot stenarna törnar friheten, dagen,
människans vindsnabba steg, huvudet,
munnen full av skum, av skummets beslutsamhet,
friheten, en människa.

En människa som skördar och sliter all blåst
ur hjärtat där en fjäderskrud växer,
en människa som är densamma i varje köldvåg,
i varje fängelsehåla.

En människa som har drömt om havets vatten
och sargar sina vingar som en förtöjd blix
och skakar gallren och hugger tänderna
i åskans tänder.

Miguel Hernández

född i Orihuela 1910, död i ett av Francos fängelser 1942.
Efter en formellt virtuos början med *Perito en lunas*
(Expert på månar) 1933 och sonettsamlingen *El rayo*
que no cesa (Blixten som inte upphör) 1936, blev Her-
nández kampsångare i *Viento del pueblo* (Folkets vind)
1937 och *El hombre acecha* (Människan spejar) 1939.
För sitt deltagande i inbördeskriget dömdes han till
döden, men tack vare påtryckningar från inflytelserika
vänner ändrades domen till trettio års fängelse. Her-
nández har gett många unga poeter starka impulser,
men kanske mera genom sitt exempel än genom sitt
verk, som har varit i det närmaste oöverkomligt.

II.

Här slåss man inte om en bedövad oxe
utan om en häst som ser sitt tagel ruttna
och känner sina fyrsprång under hovarna
ilsket ruttna bort.

Torka spottet från hans kind
och befria världen ur dess kedjor
och hejda de glupska fängelsernas käftar
där solen drar sig tillbaka.

Friheten ruttar utan fjädrar på tungan
på dem som är frihetens trälar mer än dess herrar.
Krossa kedjorna här och alla andra jag hör
bakom dessa slavar.

De som bara strävar efter att lämna sitt fängelse,
sin vrå, sin kedja, inte de andras.
Och när de lyckas sjunker de fjäder för fjäder
möglar de och krälar.

De har och kommer alltid att vara fjättrade.
Fri är något som bara en människa kan vara:
människan jag ser i denna håla som om
jag vore där själv.

Stäng dörrarna och lägg på bommen, fångvaktare.
Bind denna människa hårt, själen kan du inte binda.
Många nycklar, många lås är orättvisa.
Själen kan du inte binda.

Gärna kedjor, människan behöver kedjor av blod.
Giftigt, upphettat järn, länkar i blodet,
knutar som inte stöter bort andra, mänskligt
fästande knutar.

En människa väntar på botten av en värnlös brunn,
sammanbiten, rörd, med örat på helspänn.
Eftersom ett folk har ropat "Frihet" flyger himlen
och fängelserna flyger.

Gabriel Celaya

SPANIEN PÅ MARSCH

Vi är vad vi alltid har varit.
Nog med historia, nog med lögner!
De döda är döda, låt dem begrava sina döda.

Vi lever inte av det förflutna
och vevar inte minnenas positiv.
Vi är det friska vattnet som lämnar sin källa.

Vi är livet som växer.
Vi är en rak flod.
Vi är ett obeslutsamt hjärtas fruktade slag.

Vi är barbariska, enkla.
Intill döden är vi Iberiens folk
som ännu aldrig har fått vara rent, helt och sant.

Vi livnär oss på allt som var,
vi förvandlas medan vi växer och därför
är vi, dräpslag efter dräpslag, vad vi alltid har varit.

Det är tid för oss att ta en promenad
på gatan och rent fysiskt
visa att vi förebådar något nytt eftersom vi lever.

Jag förnekar inte mitt ursprung
fast jag påstår att vi i högre grad
än vad som anas befinner oss i begynnelsen.

Spanjorer inför framtiden,
spanjorer som förkroppsligar
det förflutna och ändå inte finner det gott.

Jag minns våra misstag
med ilska och med förtröstan.
Son av vrede och ljus, Spanien, jag väcker dig åter.

Jag säger dig åter vem du är.
Förskjuten begrundar jag dig på nytt.
Jag kämpar åter som sig bör och tar om från början.

Jag vill inte rättfärdiga dig
som en lagvrängare skulle göra.
Jag vill vara poet och skriva din första diktrad.

Mitt Spanien, segslitna kamp
som plågar mitt inre,
för att frälsa oss båda dechiffrerar jag dig.

Gabriel Celaya

född 1911 i Hernani. Bland hans många diktsamlingar nämns: *La Soledad cerrada* (Den slutna ensamheten) 1936, *Movimientos elementales* (Elementära rörelser) 1947, *Las cosas como son* (Tingen sådana de är) 1951, *Las cartas boca arriba* (De öppnade breven) 1951, *y concierto* (Fred och konsert) 1953, *Cantos iberos*

(Iberiska sånger) 1955, *De claro en claro* (Från klarhet till klarhet) 1956, *Las resistencias del diamante* (Diamantens motståndskraft) 1957, *Poesia urgente* (Ångslagen poesi) 1960, *La buena vida* (Det goda livet) 1961, *Episodios nacionales* (Nationalepisoder) 1962. Celaya har också skrivit flera prosaböcker.

Blas de
född i H
presenta
Han har
lig änge
trumvirv

Blas de Otero

RÖST

Jag knöt rösten
som en rem
kring versen.

(Tog ett skutt
från skräck till tro.)

Jag knöt rösten.
Som en näve
kring skaftet på en hammare,
kring handtaget på en skära.

KLÄMTNING

Jag lyssnar
och hör

fängelseuret
i León,

domstolens klocka
i Soria.

Gryning.

. . . jag hör
Spanien
klämta.

TILLÄGNAN

Jag vill skriva i dagsljus.

Ansikte mot ansikte med mannen på gatan,
det skulle vara
fruktansvärt om han inte stannade.

Jag vill skriva i dagsljus.

Ansikte mot ansikte med mannen som inte
kan läsa
och veta att jag inte skriver förgäves.

Jag vill skriva i dagsljus.

Jag avundas popplarna
när jag ser vinden rista dem.

Blas de Otero
född i Bilbao 1916, är den mest uppmärksammade representanten för den frihetstörstande poesin i Spanien. Han har utgivit *Angel fieramente humano* (Vilt mänsklig ängel) 1950, *Redoble de conciencia* (Medvetandets trumvirvel) 1951 och *Pido la paz y la palabra* (Jag ber

om freden och ordet) 1955. *En castellano* (På ren spanska) 1959 förbjöds i Spanien, men utgavs i Paris och Mexiko. Blas de Oteros senaste bok, *Ardua partia* (Vanskliga fosterland), har länge legat hos censuren, men nu förbjudits. Det är meningen att den skall komma i Mexiko.

José Angel Valente

KYRKOGRÄDEN I MORETTE-GLIERES 1944

De begärde inte
någon annan förmån än att få dö
för att vinden skulle blåsa
friare på höjderna
och för att människorna skulle vara friare.

Nu vilar de
vid foten av Glières.
med eller utan namn, inför det rena berg
som var vittne till deras offer.

Män
från Spanien bland de döda
i Haute Savoie,
alla som stred för sitt synliga ljus,
sin jordlott och sina söner, medan ni
stred blott för att få hoppas.

Snön känns ännu underbart
levande i själva luften
här där döden var ett sätt
att leva kvar, att tro.

Vem kan påstå att de dog förgäves?

José Angel Valente

är född i Orense 1929 och numera bosatt i Genève där han är anställd vid Förenta Nationerna. Han har utgivit två diktsamlingar *A modo de esperanza* (Ett slags hopp) 1955 och *Poemas a Lazaro* (Dikter till Lazarus) 1960.

Till den brustna himlen, till den tomma jorden,
till Spaniens byar,
till Herbás, till Mula, till alla
Balearernas öar,
till Mendavia, Viñuelas,
Ambrán, La Almunia,
Terrecampe, Tembleque,
återbördar jag deras söners namn:

Felix

Belloso Colmenar, Patricio
Roda, Gabriel Reynes eller Gaby, Victoriano
Ursúa, Pablo Fernandez,
Avelino Escudero,
Paulino Fontava, Florián Andújar,
Manuel Corps Moraleda.

Andra slumrar kanske
under ett naket kors, långt
från sitt land och sina minnen,
där alla de döda är
en enda brinnande kropp:
vårt eget kött, vårt ord,
vår historia som vi inte känner,
frihetens sjungande blod.

Jaime Gil de Biedma

PIAZZA DEL POPOLO

Det var en kväll som denna.
Balkongdörren stod öppen,
vidöppen som ikväll.
Den närbelägna flodens
tröga dofter nådde mig
i mörkret. Det var tyst.
Tystnaden var månghövdad.
Tystnaden stod som en mur,
kompakt kring den talande
rösten: framtiden var
ett andaktsfullt förebud.
Här hördes pulsarna slå
på Folkets plats och jag,
jag var också ett lyssnande
pulsslag fast främling
vid fönstret. Ur tystnaden
som låg över platsen
steg plötsligt det samfällda
dånnet av röster. De sjöng.
Och jag sjöng med dem.
Ja, alla sjöng vi än
en gång: vilket virrvarr,
vilka snurrande solar
i själen! Döda vänners
ansikten hälsade mig,
leende, knappt synliga
i fjärran, men så unga,
så unga de döda är!
Och en människoklunga
bröt fram ur mitt inre
och alla stod. I ljuset
från en vredgad himmel
var det samma sång som sjöngs

på platser hos andra folk,
var det samma hopp, samma
öronbedövande slag
från ett hjärta, ett enda,
samlat i högstämndhet.
Jag känner igen dessa
stämmor. Jag minns deras sång.
Här, i själens hänryckta
djup, i det bävande
minnet, det nakna minnet,
upprepas allt gång på gång.
Och strax ser jag nätterna
utan slut, folkvandringen
och sedan nederlaget,
jakten under en himmel
som ängsligt blickar
frågar till råds. Och åter
någon sårad, jag känner
genast igen tonfallet,
någon sårad som frågar,
någon sårad som frågar
i mörkret. Det är tyst.
Mot varje stund som bryter
in likt ett pulsslag svarar
allt djupare en annan
slocknande stund.

Jag sluter
ögonen, men själens ögon
är öppna tills det börjar
göra ont. Då håller jag
för öronen och slipper
ändå inte höra dem,
rösterna i mitt inre.

Jaime Gil de Biedma

född i Barcelona 1929, utgav 1959 *Compañeros de viaje* (Färdkamrater) och förbereder nu en samling som skall heta *Moralidades* (Moraliteter) och som att döma av det material ur den som har varit synligt knappast har några chanser att slippa genom censuren. Ett kort urval ur den har dock godkänts för publicering i en begränsad, privat upplaga som inte får distribueras till bokhandlarna. Gil de Biedma har också skrivit en bok om skalden Jorge Guillén.

José Augustin Goytisolo

UTAN ATT VETA HUR

Bland alla larmande
stämmor hörde jag
den enda stämma
jag längtade efter.

Den var
som ett blixtnedslag,
ett blankt svärd, en
ros, evig och ren.

Jag
väntade på den,
folkets urgamla stämma
som åter ljud i mig,
som ljud, som ljud ty
också den döve hör
klockorna han älskar.

Angel Gonzalez

VINTERN

Vintern
med långa månsken och korta dagar
är över oss. För länge sedan
var jag barn och det snöade,
det snöade. Jag minns det
när jag ser den svarta jorden vila,
knappt upplyst
av en frusen vattenpöl.
Det är otroligt, men allt
som idag är slumrande mark under frosten
skall snart vara säd
i vinden.

Röda
vallmor. Och råg...

Utan hopp:
Kastiliens jord väntar
— floderna stiger —
med övertygelse.

José Augustin Goytisolo
född i Barcelona 1928. Har utgivit diktsamlingarna *El retorno* (Återkomsten) 1955, *Salmos al viento* (Psalmer i vinden) 1958 och *Claridad* (Klarhet) 1961. Goytisolo har två bröder, Juan och Luis, som bägge är omtalade prosaförfattare.

Angel Gonzalez
född i Oviedo 1925, har utgivit *Aspero mundo* (Sträv värld) 1956, *Sin esperanza, con convencimiento* (Utan hopp, med övertygelse) 1961 och *Grado Elemental*, som förra året belönades med Antonio Machado-priset och utgavs i Paris.

Carlos Barral

FEST PÅ TORGET (1931)

Jag kommer ihåg
att tobaksaffärernas skylt
bytte färg och att många
körer välldes fram.

(Den mäktige bronsmannen
stod över sina harpor
och pekade på mig
med en väldig stav.)

Jag hade en stor hund
som gick på hjul,
en hund som jag kommer ihåg
genom fotografier.

Så synd! Det sägs
att jag var mycket upprymd,
att jag klappade och skrek
med de andra och förargade
anständigt folk.
Men jag kommer inte ihåg det.

Så synd! Däremot minns jag
granna kappor i paraden,
jag minns entusiasmen, folkmassan,
armens åtbörd. Så synd!

Jag önskar jag kunde se
mig själv bakom balkongräcket,
lyssnande,
eller den dag jag red
på min vita hund.

Carlos Barral

född i Barcelona 1928 är förutom poet också bokförläggare och har i den egenskapen gjort en ovanligt radikal insats i Spaniens litterära liv. Han har utgivit *Las aguas reiteradas* (De förnyade vattnen) 1952, *Metroropolitano* (1957) och *19 figuras de mi historia civil* (19 figurer ur min privata historia) 1961. Hans poesi är gärna berättande, återblickande: i den här återgivna dikten är det andra republikens utropande som bildar bakgrund.